

Fundacja Transgresja

**Raport na temat
jakości i dostępności przejść dla pieszych w Katowicach
dla osób z jednoczesną niepełnosprawnością wzroku
i słuchu**

Spis Treści

Wprowadzenie	3
O raporcie	3
Cele raportu	4
Czym jest dostępność	5
Kontekst problemu braku dostępności przejść dla pieszych w Katowicach	5
Rola przejścia dla pieszych w przestrzeni publicznej w odniesieniu do pieszych	7
Kim są ludzie głuchoniewidomi	8
Przykłady zaobserwowanych poza Katowicami przydatnych rozwiązań na przejściach dla pieszych ..	10
Problemy, na jakie natrafiają głuchoniewidomi na przejściach dla pieszych w Katowicach	11
Ocena sytuacji	13
Przejście dla pieszych z sygnalizacją wibracyjną opisane w rozporządzeniu	14
Standardy, jakie powinno spełniać przejście dla pieszych zaprojektowane z myślą o osobach głuchoniewidomych	16
Jakie mogą być koszty finansowe bezpieczeństwa osób z jednoczesną dysfunkcją wzroku i słuchu, korzystających z przejść dla pieszych	21
Opinie osób z niepełnosprawnościami sensorycznymi, korzystających z przejść dla pieszych w Katowicach	22
Zakończenie	25
Podziękowania	25

Wprowadzenie

Niniejszy raport stanowi analizę dotyczącą jakości oraz dostępności przejść dla pieszych w Katowicach pod kątem potrzeb osób głuchoniewidomych (ludzi z jednoczesną niepełnosprawnością wzroku i słuchu). Na podstawie obserwacji i doświadczeń osób głuchoniewidomych czy z innymi niepełnosprawnościami, z którymi przeprowadzono wywiady, a także doświadczeń osób pracujących przy powstaniu oraz opracowaniu niniejszego raportu, z dużą dawką prawdopodobieństwa stwierdzić można, że przytoczone w nim problemy, dotyczą terytorium całej Polski, zaś zaproponowane rozwiązania problemów z całą pewnością wpłyną na poprawę komfortu i bezpieczeństwa innych użytkowników przejść dla pieszych, w tym szczególnie ludzi całkowicie niewidomych, słabowidzących, niedowidzących, słabosłyszących oraz seniorów.

W powstanie raportu bezpośredni wkład włożyło kilka osób głuchoniewidomych, a także osób bez niepełnosprawności. Raport powstał w ramach akcji społecznej Masz Głos. Akcja Masz Głos jest projektem Fundacji im. Stefana Batorego wspierającym organizacje społeczne i grupy nieformalne, które działają dla swoich lokalnych środowisk.

O raporcie

Dostępność przestrzeni publicznej to fundamentalne wyzwanie, z którym miasta na całym świecie muszą się zmierzyć, aby stworzyć społeczeństwa bardziej inkluzyjne i przyjazne dla wszystkich obywateli. W kontekście tej szeroko zakrojonej problematyki, szczególną uwagę należy zwrócić na potrzeby osób, które napotykają na bariery w przemieszczaniu się - w tym na osoby z niepełnosprawnościami sensorycznymi. Do grona tych osób zaliczyć możemy ludzi całkowicie niewidomych, słabowidzących, niedowidzących czy głuchoniewidomych. W niniejszym raporcie przyglądamy się dostępności przejść dla pieszych w Katowicach, skupiając się na wyzwaniach, które stawiają one przed tymi osobami, a zwłaszcza przed głuchoniewidomymi.

W raporcie przytoczymy istniejące regulacje prawne i przyjrzymy się rozwiązaniom zastosowanym w innych miastach, które mogą być inspiracją dla władz Katowic w procesie tworzenia bardziej dostępnego otoczenia. Omówimy też problemy wybranych przejść dla pieszych w Katowicach, oceniając ich dostępność z perspektywy osób głuchoniewidomych. Zidentyfikujemy bariery i utrudnienia napotymane przez te osoby oraz wskażemy konkretne obszary, gdzie konieczne są zmiany i ulepszenia. Ponadto przytoczymy wypowiedzi użytkowników przejść dla pieszych, posiadających dysfunkcję wzroku i/lub słuchu.

Cele raportu

Katowice to dynamicznie rozwijające się miasto, będące sercem gospodarczym i kulturalnym regionu. Jednakże w miarę wzrostu miasta i zmian w infrastrukturze, pojawiają się nowe wyzwania związane z dostępnością. Osoby z niepełnosprawnościami, które stanowią ważną część społeczeństwa, potrzebują rozwiązań, aby mogły bezpiecznie i swobodnie przemieszczać się po mieście.

Głównym celem niniejszego raportu jest ocena obecnej sytuacji w Katowicach pod względem dostępności przejść dla pieszych dla osób głuchoniewidomych oraz identyfikacja obszarów wymagających poprawy. Nasza analiza opiera się na badaniach terenowych, konsultacjach z ekspertami ds. dostępności oraz rozmowach z osobami z ograniczeniami wynikającymi z uszkodzenia wzroku i słuchu – równoczesnego lub samodzielnego, zamieszkującymi i odwiedzającymi Katowice. Chcemy wskazać wyzwania oraz potencjalne rozwiązania, które mogą przyczynić się do stworzenia bardziej dostępnego i przyjaznego środowiska miejskiego. W raporcie skupiamy się głównie na przejściach dla pieszych, lecz nie zapominamy o przejściach sugerowanych.

Raport ma na celu podniesienie świadomości na temat znaczenia dostępności dla osób głuchoniewidomych oraz stworzenie podstawy do dalszych działań mających na celu poprawę sytuacji. Uważamy, że dostępność to nie tylko kwestia prawnego obowiązku, ale także moralnego zobowiązania wobec wszystkich mieszkańców miasta oraz osób go odwiedzających.

Czym jest dostępność

Dostępność jest fundamentalnym prawem każdego człowieka. Stanowi ona filar sprawiedliwości społecznej i równego traktowania. To fundament, na którym opiera się szereg innych praw i swobód, takich jak prawo do edukacji, zatrudnienia czy uczestnictwa w życiu społecznym.

Bez dostępności stanowi barierę dla mieszkańców, niezależnie od ich wieku, zdolności czy sytuacji życiowej. Osoby z niepełnosprawnościami, starsze, dzieci, jak i każdy inny człowiek zasługuje na równy dostęp do miejsc, dóbr i usług. To podstawa sprawiedliwości społecznej, która zapewnia, że nikt nie zostaje wykluczony z uczestnictwa w życiu społecznym.

Dostępność ma znaczenie nie tylko dla osób z niepełnosprawnościami, ale dla wszystkich. Dzięki niej możemy korzystać z publicznych przestrzeni, korzystać z usług i uczestniczyć w życiu społecznym bez przeszkód. To gwarancja równości szans i możliwości, niezależnie od indywidualnych cech czy ograniczeń.

Brak dostępności stanowi naruszenie praw człowieka. Ogranicza naszą wolność, samodzielność i godność. Dlatego ważne jest, aby społeczeństwo i instytucje działały na rzecz jej zapewnienia. To proces, który wymaga zmiany postaw i działań na wielu płaszczyznach, ale jest to inwestycja w bardziej sprawiedliwe i zrównoważone społeczeństwo, w którym każdy człowiek ma równe szanse i możliwości.

Kontekst problemu braku dostępności przejść dla pieszych w Katowicach

Pomimo wielu działań realizowanych przez różne środowiska na przestrzeni wielu lat, w przestrzeni publicznej wciąż można znaleźć wiele problemów związanych z dostępnością. Prawo w tym zakresie nie nadąża za rozwojem technologicznym oraz potrzebami. Należy również zwrócić uwagę na podejście prawne osób odpowiedzialnych za przestrzeń publiczną, na przykład w zakresie dostępności przejść dla pieszych, które czasem bywa lekceważone. Tworzy się przejścia dla pieszych o różnych standardach, a stosowane rozwiązania różnią się

od siebie na przejściach dla pieszych nawet na tej samej ulicy. Niewidomi czy głuchoniewidomi napotykają na sygnalizatory bez modułu wibracyjnego. Niejednokrotnie spotykają się też z wyciszaniem sygnalizacji akustycznej w sposób, który utrudnia bezpieczne przekroczenie jezdni. Na ich protesty zarządcy dróg stwierdzają, że to przeszkadza innym użytkownikom przestrzeni i dlatego ją wyciszają, mimo że taki poziom sygnału jest niezgodny z obowiązującymi przepisami prawa.

Warto zwrócić uwagę, że w kontekście wprowadzenia Ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami oraz Ustawy o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych, w ostatnich latach skoncentrowano się na poprawie dostępności. Niemniej jednak, uwaga władz państwowych i samorządowych skupia się głównie na dostępności cyfrowej i na dostępności budynków podmiotów publicznych, pomijając zupełnie inne przestrzenie i aspekty dostępności. Przykładem braku lub tylko częściowej dostępności są przejścia dla pieszych, które często projektowane są nie tylko z brakiem uwzględnienia szerokiej grupy odbiorców, ale też często wbrew zdrowemu rozsądkowi i zasadom bezpieczeństwa. Jedną z grup, która jest często pomijana, a wręcz dyskryminowana przez projektantów i zarządców przejść dla pieszych, są osoby głuchoniewidome, a uwzględnienie dostępności dla tej grupy, spowodowałoby poprawę dostępności dla pozostałych członków społeczeństwa.

W kontekście dostępności przejść dla pieszych dla ludzi głuchoniewidomych, a także z innymi, zróżnicowanymi potrzebami, warto sięgnąć do Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 14 października 2022 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków technicznych dla znaków i sygnałów drogowych oraz urządzeń bezpieczeństwa ruchu drogowego i warunków ich umieszczania na drogach (Dz.U. 2022 poz. 2377). We wspomnianym rozporządzeniu zawarto wytyczne, które należy zastosować, by zwiększyć komfort, a przede wszystkim bezpieczeństwo osób korzystających z przejść dla pieszych. Przepisy wskazują między innymi na stosowanie sygnalizacji akustycznej i wibracyjnej na przejściach dla pieszych. Stwierdzić jednak należy, iż w Katowicach wskazania zawarte w rozporządzeniu nie są stosowane w sposób całkowity.

Rola przejścia dla pieszych w przestrzeni publicznej w odniesieniu do pieszych

Przejście dla pieszych to powierzchnia jezdni, drogi dla rowerów lub torowiska przeznaczona do przechodzenia przez pieszych, oznaczona odpowiednimi znakami drogowymi. W tym kontekście możemy wymienić następujące rodzaje przejść dla pieszych:

1. w poziomie jezdni, z sygnalizacją świetlną lub bez sygnalizacji;
2. bezkolizyjne: podziemne (tunel) lub nadziemne (kładka).

Jedną z nowelizacji ustawy Prawo o ruchu drogowym wprowadziła w Polsce instytucję przejścia sugerowanego. To przejście dla pieszych, które tak właściwie przejściem dla pieszych nie jest. Jest to "nieoznakowane, dostosowane technicznie miejsce umożliwiające przekraczanie jezdni, drogi dla rowerów lub torowiska przez pieszych, niebędące przejściem dla pieszych".

Usytuowanie przejść dla pieszych i przejść sugerowanych ustala się w projekcie organizacji ruchu drogi z uwzględnieniem potrzeb pieszych. Przejścia sugerowane można wyznaczać nie tylko w przypadku jezdni, ale także dróg dla rowerów czy torowisk. Przejście dla pieszych umieszcza się:

1. w obrębie skrzyżowania;
2. między skrzyżowaniami;
3. w miejscu przecięcia samodzielnego ciągu pieszego z drogą.

Przejście dla pieszych służy do przekraczania jezdni przez pieszych. Z założenia ma ułatwiać im tę czynność i sprawiać, iż będzie ona dla nich bezpieczniejsza. Pozwala im to na przemieszczanie się w przestrzeni celem załatwiania różnych spraw. Przejścia dla pieszych są łącznikiem między jedną, a drugą stroną jezdni, gdzie pieszy z zachowaniem zasad bezpieczeństwa ma prawo przechodzić, a kierujący pojazdami są zobowiązani do odpowiednich zachowań im to ułatwiających. Celem usprawnienia ruchu pieszych i pojazdów, stosuje się różne rozwiązania techniczne. Zauważyć jednak należy, że jest mało standardów krajowych w tym zakresie, a te które są narzucone przez przepisy prawa, nierzadko nie są stosowane. Dodatkowo, w związku z wprowadzaniem stref parkowania, w Katowicach wyznacza się przejścia sugerowane w miejscach, w których do tej pory były zwykłe przejścia dla pieszych, co może narazić ich na niebezpieczeństwo nie tylko wynikające z ich przyzwyczajień, lecz przede wszystkim powoduje, że pieszy wkracza na jezdnię

z za ograniczających widoczność, zaparkowanych tuż przy przejściach sugerowanych samochodów.

Kim są ludzie głuchoniewidomi

Szacuje się, że człowiek nawet 95% informacji pozyskuje z otoczenia za pomocą narządów wzroku i słuchu. Mają one olbrzymie znaczenie w przemieszczaniu się i odbieraniu informacji o otaczającym nas świecie. Na co dzień nie zdajemy sobie sprawy, ile te dwa zmysły dostarczają nam wiadomości. Dźwięk silnika przejeżdżającego samochodu, odgłosy tupania przechodzących ludzi, hałas na deptaku, szelest liści, śpiew ptaków, gest pozdrowienia, muzyka, słowa kierowane do nas przez innych, światło zmieniające się z czerwonego na zielone, słupy i słupki na chodnikach, umiejscowienie przejścia dla pieszych, sygnały akustyczne, informacje przekazywane oczami i mimiką twarzy - o tym nie myślimy odbierając codzienność. Po prostu to wokół nas jest i przyjmujemy to bez zastanowienia. Są wśród nas jednak ludzie, którzy pozbawieni są, albo mają ograniczenia nie tylko zmysłu wzroku, lecz dodatkowo zmysłu słuchu, co powoduje zaburzenia w odbieraniu otaczającej nas rzeczywistości.

Głuchoślepotą to pojęcie często mylnie rozumiane i nastrożające wielu problemów. „Za osobę głuchoniewidomą uznaje się człowieka, który od urodzenia lub w trakcie życia utracił wzrok i słuch w znacznym stopniu lub całkowicie” (Majewski, 1979). Według definicji, którą przyjęło nieistniejące od 2019 r. Towarzystwo Pomocy Głuchoniewidomym, będące pierwszą w Polsce organizacją pozarządową, działającą całościowo i kompleksowo dla tej grupy osób z niepełnosprawnościami, „za głuchoniewidomą uważa się osobę, która na skutek równoczesnego poważnego uszkodzenia słuchu i wzroku napotyka w życiu bardzo duże trudności (odmienne od spowodowanych samą głuchotą lub samą ślepotą) szczególnie w poruszaniu się, dostępie do informacji i komunikowaniu się”. Definicja ta jest definicją funkcjonalną, która w świetle kwestii dostępności ma niebagatelne znaczenie, gdyż dla dostępności istotne jest funkcjonowanie człowieka, a nie jego parametry medyczne czy status prawny niepełnosprawności.

Istotne jest również to, że w świetle przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w 2006 r. Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych, która została

ratyfikowana przez Polskę w 2012 r. znaczenie mają nie tylko ograniczenia człowieka, lecz także jego interakcja z otoczeniem oraz otoczenia z nim. Mówimy tutaj o modelu społecznym niepełnosprawności, w którym przyczyn niepełnosprawności nie szuka się w jednostce, a wskazuje się na ograniczające środowisko i bariery społeczne, ekonomiczne i fizyczne. Nie postrzega się niepełnosprawności jako zjawiska kategoryzującego ludzi, lecz jako uniwersalne ludzkie doświadczenie. Pozwala to dostrzec, że osoby te nie stanowią grupy mniejszościowej, dla której trzeba tworzyć specjalne dostosowania, a myśli się o projektowaniu uniwersalnym usług, produktów, środowiska fizycznego i cyfrowego, z myślą o jak najszerszej grupie ich odbiorców, wśród których są ludzie o różnych potrzebach, umiejętnościach i w różnej sytuacji.

Nie ma bieżących i rzetelnych statystyk odnośnie ilości żyjących w Polsce osób z jednoczesną dysfunkcją wzroku i słuchu. Środowisko głuchoniewidomych jest silnie zróżnicowane ze względu na swoją niepełnosprawność. Możemy podzielić je na 4 główne grupy:

- osoby niewidzące i słabo słyszące;
- osoby niesłyszące i słabo widzące;
- osoby słabo widzące i słabo słyszące;
- osoby zupełnie nie widzące i zupełnie nie słyszące.

Równoczesne uszkodzenie wzroku i słuchu, nawet w niewielkim stopniu, stanowi odmienną jakość niesprawności, która jest zupełnie inna, niż ta wynikająca z oddzielnie rozpatrywanej wzrokowej bądź słuchowej i nie stanowi sumy problemów, które występują u osób tylko głuchych lub tylko niewidomych, lecz determinuje inne, dodatkowe konsekwencje.

W przypadku osób głuchoniewidomych nie jest możliwa kompensacja utraty jednego zmysłu przez drugi, tak jak to bywa u niewidomych, którzy w jakiś sposób mogą skompensować brak wzroku słuchem lub u głuchych, którzy brak słuchu kompensują częściowo wzrokiem. W związku z powyższym, głuchoślepoty nie można rozpatrywać jako prostej sumy utraty wzroku i słuchu. Dotknięte nią osoby mają trudności z docieraniem do różnych miejsc, wykonywaniem pracy zawodowej, nauką, aktywnością społeczną i kulturalną, utrudnioną komunikacją z otoczeniem – zarówno w odbiorze, jak i w przekazie. Warto też zwrócić uwagę na fakt, iż rzadko kiedy następuje uszkodzenie wzroku i słuchu w tym samym czasie.

Zdecydowanie częściej najpierw uszkodzony jest jeden, a następnie drugi zmysł. To zaś rodzi konsekwencje odnośnie sposobu kontaktu i interakcji z otoczeniem osoby głuchoniewidomej.

Jednocześnie warto zwrócić uwagę na fakt, że istnieją rozwiązania, które to zadanie umożliwiają lub ułatwiają.

Przykłady zaobserwowanych poza Katowicami przydatnych rozwiązań na przejściach dla pieszych

W trakcie różnych podróży osób związanych z Fundacją Transgresja, a także podróży innych osób, z którymi rozmawialiśmy przygotowując niniejszy raport, spotykano się z różnorodnymi rozwiązaniami, które z założenia miały pomagać osobom głuchoniewidomym w korzystaniu z naziemnych przejść dla pieszych.

W Dublinie można dotykać umocowanego na słupie z sygnalizatorem głośnika, który gdy zapaliło się zielone światło na przejściu dla pieszych, wydawał terkoczący odgłos, który można było wyczuć dłonią, jako wibrację. Ponadto, gdy zapala się zielone światło dla pieszych, słychać głośniejszy, wyraźny dźwięk przypominający świst.

W Wiedniu i Berlinie na przejściach dla pieszych wprowadza się sygnalizatory, na których umieszczone są dotykowe elementy ułatwiające orientację na przejściu. Ponadto zamontowane są dwa przyciski. Ten górny służy wszystkim. Ten dolny dedykowany jest dla ludzi ze szczególnymi potrzebami. Jego wciśnięcie powoduje wydłużenie czasu zielonego światła dla pieszych, zgłoszenie sygnalizacji akustycznej dla jednego cyklu świateł, a w dodatku, gdy zapali się światło zielone, przycisk ten wibruje. Na jego spodzie znajduje się wyczuwalna strzałka, której zadaniem jest informowanie o kierunku, w którym należy iść. Dodatkowo do przejść dla pieszych prowadzą wypukłe linie, które także poprowadzone są przez wysepki na jezdni. Część tych rozwiązań została wprowadzona na niektórych przejściach dla pieszych w Krakowie i Warszawie. We Wrocławiu, na coraz większej liczbie przejść dla pieszych z wysepkami, można spotkać wypukłe linie prowadzące dla niewidomych, umieszczone na tych wysepkach.

Problemy, na jakie natrafiają głuchoniewidomi na przejściach dla pieszych w Katowicach

Przejścia dla pieszych, prócz chodników, stanowią kluczowy element infrastruktury miejskiej, ułatwiające bezpieczne przemieszczanie się pieszych po mieście. Dla osób z niepełnosprawnościami, takich jak głuchoniewidomi, dostępność przejść dla pieszych ma ogromne znaczenie. Katowice starają się zapewnić odpowiednie warunki do poruszania się osobom z różnymi rodzajami niepełnosprawności. Jednakże, mimo pewnych postępów, nadal istnieją istotne problemy związane z dostępnością przejść dla pieszych w Katowicach.

Poniżej wskazujemy problemy oraz przykładowe przejścia dla pieszych, na których one występują. **Podkreślić należy, że przejścia te są wymienione dla przykładu i nie są odosobnionymi przypadkami, gdzie występują wskazane problemy.** Na wielu przejściach problemy są w kilku wymiarach. Nie znaleźliśmy w Katowicach ani jednego przejścia dla pieszych z prawidłowo wdrożoną sygnalizacją wibracyjną, a takich, gdzie cokolwiek w tym zakresie zrobiono, jest bardzo mało.

Brak adekwatnej sygnalizacji dźwiękowej na przejściach dla pieszych

Jednym z najpoważniejszych problemów, z jakimi borykają się głuchoniewidomi na przejściach dla pieszych w Katowicach, jest brak adekwatnej sygnalizacji dźwiękowej. Sygnalizacja świetlna dla pieszych nierzadko opiera się wyłącznie na wizualnych sygnałach, co sprawia, że osoby niewidome lub głuchoniewidome nie mogą skorzystać z tych urządzeń. Brak dźwiękowych sygnałów informacyjnych i pomocniczych uniemożliwia orientację na przejściach i stwarza ryzyko wypadków. Przykładem mogą być przejścia dla pieszych przez jezdnie i torowisko tramwajowe na skrzyżowaniu ulic: Graniczna, Warszawska, Dudy-Gracza, 1 Maja.

Zagrożenia związane ze zbyt szybkim prowadzeniem ruchu na przejściach dla pieszych

W niektórych częściach Katowic, zwłaszcza na ruchliwych ulicach, prędkość pojazdów jest nadmiernie wysoka. Dla głuchoniewidomych stanowi to ogromne zagrożenie podczas

przechodzenia przez przejścia. Brak odpowiednich środków ograniczających prędkość, takich jak progi zwalniające, zwiększa ryzyko kolizji i wypadków. Przykładem miejsca, gdzie występują tego typu problemy jest przejście dla pieszych, z którego korzystają piesi kierujący się pod most obok sklepu Ikea.

Bariery architektoniczne na przejściach dla pieszych

Duża ilość słupków bardzo utrudnia poruszanie się i dojście do samego przejścia dla pieszych przez ul. Mickiewicza, zwłaszcza idąc ul. Stawową od strony ul. 3 Maja. Słupki ustawione są w sposób chaotyczny, a do przejścia nie prowadzą ścieżki dotykowe. Słupki są także ustawione w miejscu oczekiwania na światło zielone, co po przejściu przez jezdnię naraża na ryzyko zderzenia się z nimi.

Zrównanie chodnika z jezdnią na przejściach dla pieszych bez informacji dotykowej

Nieodpowiednie oznakowanie i brak odczuwalnych krawężników sprawiają, że głuchoniewidomi mają trudności z określeniem granic chodnika oraz przejścia. Nie mogą go więc prawidłowo zlokalizować oraz przekroczyć w sposób bezpieczny. Przykładem może być przejście dla pieszych przy przystanku Osiedle Paderewskiego Trzy Stawy linii autobusowej 910.

Dwa różne poziomy głośności sygnału akustycznego na przejściu dla pieszych z wysepką

Na zachodniej, szerszej jezdni ulicy Bohaterów Monte Cassino sygnał akustyczny jest cichszy od tego na wschodniej, węższej jezdni tej ulicy. Między jezdniami znajduje się wysepka, a przejścia przez jezdnie są przesunięte względem siebie tak, że sąsiadujące sygnalizatory dwóch jezdni, na wysepce są na jednej linii. Różnice głośności, a także brak rozróżnienia barwy sygnału akustycznego w sygnalizacji powodują dezorientację i możliwość wkroczenia na jezdnię, na której akurat jest światło czerwone.

Sygnalizacja akustyczna na przejściu dla pieszych jedynie na jednej stronie ulicy

Sytuacja ta prowadzi do dezorientacji, gdyż stojąc przy sygnalizatorze, na którym nie ma sygnału dźwiękowego, słyszy się sygnał, ale nie wiadomo czy dotyczy tego przejścia.

Dodatkowo, sygnał akustyczny światła zielonego służy do naprowadzania na drugą stronę

przejścia, a w tym przypadku go nie ma. Bardzo to utrudnia przejście przez ulicę. Przykładem takiego rozwiązania jest przejście dla pieszych przez ulicę Pocztową.

Wprowadzająca w błąd wysokość sygnału akustycznego

Przykładem tego problemu jest przejście przez wschodnią jezdnię alei Korfantego przy przystanku tramwajowym Koszutka Misjonarzy Oblatów 1T. Wysokość dźwięku sugeruje, że jest to przejście przez torowisko tramwajowe, choć jest przez jezdnię. Wprowadza to dezorientację, zwłaszcza u osób nieznających dobrze lub wcale tego terenu.

Brak przyjętych przez miasto standardów dotyczących dostępności

W Polsce istnieją przepisy regulujące dostępność infrastruktury dla osób niepełnosprawnych, w tym również dla głuchoniewidomych. Niemniej jednak, brakuje precyzyjnych norm i wytycznych dotyczących projektowania przejść dla pieszych z myślą o potrzebach osób z tymi dwiema jednocześnie występującymi niepełnosprawnościami. Brak jednoznacznych wytycznych sprawia, że projektanci mogą ignorować te potrzeby. Miasto Katowice, w przeciwieństwie do kilku innych miast w Polsce, nie wdrożyło standardów dostępności na swoim terenie, co byłoby dużym ułatwieniem dla projektantów, a także tych, którzy domagają się równości w dostępie do przestrzeni miejskiej.

Edukacja i świadomość społeczeństwa

Nie mniej ważnym problemem jest brak odpowiedniej edukacji i świadomości społeczeństwa w zakresie potrzeb głuchoniewidomych na przejściach dla pieszych. Wiele osób nie zdaje sobie sprawy z trudności, z jakimi borykają się te osoby, co może prowadzić do braku zrozumienia i wsparcia.

Ocena sytuacji

W wyniku przeprowadzonych analiz i badań terenowych można jednoznacznie stwierdzić, że sytuacja związana z dostępnością przejść dla pieszych dla osób głuchoniewidomych w Katowicach budzi zaniepokojenie. Ujawniają one, że obecny stan tych przejść pozostawia wiele do życzenia i wymaga natychmiastowych działań naprawczych oraz dostosowań.

Najbardziej rażąco jest to, że większość istniejących przejść dla pieszych w mieście nie spełnia podstawowych wymagań określonych zarówno w obowiązujących przepisach prawa, jak i normach technicznych. Jest to sprzeczne z zasadami równego dostępu do przestrzeni publicznej, które powinny być respektowane i wspierane przez każde społeczeństwo.

W praktyce oznacza to, że osoby głuchoniewidome, które już na co dzień muszą zmagać się z trudnościami związanymi z komunikacją i poruszaniem się, napotykają na kolejne przeszkody w postaci nieodpowiednio dostosowanych przejść. Brak adekwatnych oznaczeń dźwiękowych, wibracyjnych, dotykowych czy też kontrastowych elementów znaków i sygnalizacji świetlnej sprawia, że stają się one niemal nieprzejezdne i niebezpieczne dla tych osób.

Konieczne jest natychmiastowe podjęcie działań naprawczych, mających na celu dostosowanie istniejących przejść dla pieszych do standardów zapewniających bezpieczeństwo i pełną dostępność dla osób niepełnosprawnych sensorycznie. Wprowadzenie odpowiednich zmian oraz inwestycji w infrastrukturę miejską będzie nie tylko spełnieniem moralnego obowiązku wobec osób głuchoniewidomych, ale także krokiem w kierunku tworzenia bardziej przyjaznego i dostępnego środowiska dla wszystkich mieszkańców miasta i przyjezdnych.

[Przejście dla pieszych z sygnalizacją wibracyjną opisane w rozporządzeniu](#)

Sygnalizacja wibracyjna na przejściach dla pieszych stanowi istotny element infrastruktury miejskiej, mający kluczowe znaczenie dla bezpieczeństwa osób głuchoniewidomych. Zrozumienie wpływu sygnalizacji wibracyjnej na jakość życia osób z ograniczeniami sensorycznymi jest kluczowe dla doskonalenia środowiska miejskiego pod kątem dostępności i równości.

Jesienią 2022 roku zostało podpisane przez Ministra Infrastruktury, a wkrótce również opublikowane rozporządzenie dotyczące ruchu drogowego i infrastruktury bezpieczeństwa na drogach. Jest to ROZPORZĄDZENIE MINISTRA INFRASTRUKTURY z dnia 14 października 2022, zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków technicznych dla

znaków i sygnałów drogowych oraz urządzeń bezpieczeństwa ruchu drogowego i warunków ich umieszczania na drogach (Dziennik ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa, dnia 21 listopada 2022 r. Poz. 2377). Niniejszy przepis między innymi mówi o sygnalizacji wibracyjnej na przejściach dla pieszych.

„Pkt 3.3.5.3 „Sygnalizatory wibracyjne” otrzymuje brzmienie:

„3.3.5.3. Sygnalizatory wibracyjne Jako system uzupełniający sygnalizację optyczną i dźwiękową można stosować dotykowe sygnalizatory wibracyjne umieszczone w przyciskach dla pieszych lub jako urządzenia samoistne, zachowując zasady montażu jak dla przycisków dla pieszych określone w pkt 3.3.5.1”

Wibracje powinny być wyraźnie wyczuwalne dotykiem po położeniu ręki na obudowie przycisku lub wibratora. Sygnały wibracyjne powinny mieć taki sam czas powtarzania jak sygnały dźwiękowe:

- – podstawowy sygnał wibracyjny, zezwalający na przechodzenie i będący odpowiednikiem sygnału zielonego ciągłego – co 200 ms $\pm$ 5%,
- – sygnał wibracyjny, odpowiadający sygnałowi zielonemu migającemu – co 100 ms $\pm$ 5%.

„Sygnał wibracyjny powinien być nadawany w sposób automatyczny lub wymuszony przyciskiem wibratora. Jeśli dotyk przycisku lub wibratora nastąpi podczas nadawania sygnału zielonego, to sygnał wibracyjny powinien wskazywać stan sygnalizacji optycznej przez okres od 10 do 15 sekund.”

„Przyciski lub wibrator muszą mieć możliwość nadawania sygnału wibrującego trwającego 1000 ms $\pm$ 5% potwierdzającego przyjęcie zgłoszenia przez sterownik.”

Wspomniane powyżej zapisy rozporządzenia określają konkretne poziomy dla sygnalizatorów wibracyjnych, a także ich umiejscowienie oraz to, kiedy sygnał wibracyjny winien być nadawany. Są to wyraźne wytyczne dla projektantów przejść dla pieszych, a także dla opracowujących treść zamówień publicznych na stworzenie nowych, bądź remont istniejących przejść dla pieszych.

Warto w tym miejscu nadmienić także, iż wspomniane rozporządzenie określa sposób uruchamiania sygnałów akustycznych w sytuacji, gdy są one wyciszane np. w porze nocnej.

„Wyciszenie emisji sygnału akustycznego, zgodnie z zaprogramowanym harmonogramem, dopuszcza się wyłącznie w przypadku zapewnienia możliwości wzbudzenia emisji sygnału poprzez trzykrotne użycie przycisku (detektora).

Jednorazowe wzbudzenie emisji sygnału akustycznego powinno zapewnić nadawanie tego sygnału do zakończenia pierwszego pełnego okresu fazy światła zielonego.”

Nie udało nam się znaleźć w Katowicach przejścia dla pieszych, gdzie zapis ten byłby respektowany. Podobnie, jak zgodnego z zapisami wymienionego rozporządzenia, sygnalizatora wibracyjnego na przejściu dla pieszych. Choć należy zaznaczyć, że udało się znaleźć kilka przejść wyposażonych w coś co imituje sygnalizację wibracyjną.

Standardy, jakie powinno spełniać przejście dla pieszych zaprojektowane z myślą o osobach głuchoniewidomych

Należy pamiętać, że gdy projektuje się przejście dla pieszych, powinno ono z jednej strony odpowiadać wytycznym wynikającym z przepisów prawa, a z drugiej strony zaprojektowane powinno być ono z myślą o jak najszerszej grupie korzystających, którzy nie będą musieli wykazywać się specjalnymi umiejętnościami w jego pokonywaniu, a także którego użytkowanie będzie jak najbardziej intuicyjne i wygodne – bez względu na poziom sprawności czy umiejętności. Przejście dla pieszych, które zaprojektowano ze zwróceniem uwagi na potrzeby grupy użytkowników z jednoczesną dysfunkcją wzroku i słuchu, powinno mieć co najmniej elementy, które wymieniamy poniżej.

- Na wysokości przejścia dla pieszych, na chodniku, prostopadle do jezdni, na całej szerokości chodnika powinna znajdować się wypukła linia prowadząca (ścieżka dostępu) do przejścia dla pieszych. Ścieżka prowadząca powinna mieć szerokość nie mniejszą niż 40 cm i składać się z co najmniej trzech ciągłych, wyczuwalnych pasów. Pozwoli to użytkownikom korzystającym przy przemieszczaniu się z białych lasek na

szybkie odnajdywanie przejść dla pieszych – zwłaszcza gdy nie posiadają sygnalizacji akustycznych czy naprowadzających lub gdy sygnalizacja jest zbyt cicha w stosunku do hałasu otoczenia, albo gdy poziom słyszenia tychże osób jest niski.

- Na wysokości przejścia dla pieszych, na chodniku, prostopadle do jezdni, na całej szerokości chodnika powinna znajdować się kontrastowa linia prowadząca (ścieżka dostępu) do przejścia dla pieszych. Kontrastowa linia będzie sygnałem dla osób słabowidzących, że znajdują się na wysokości przejścia dla pieszych. Kontrastowa linia może być tożsama z wyczuwalną ścieżką dla niewidomych.
- Na przejściach dla pieszych o dużym natężeniu ruchu, należy zastosować sygnalizację równocześnie świetlną, wibracyjną i dźwiękową. Tam, gdzie stosowana jest dźwiękowa informacja o kolorze światła, bezwzględnie zaleca się również stosowanie informacji wibracyjnej na słupku z sygnalizatorem świetlnym. Stosowanie jedynie sygnalizacji wizualnej lub wizualno-akustycznej, jest dyskryminujące w stosunku do osób, które z jakichś względów nie mogą z nich skorzystać, a są niewątpliwie w podobnej sytuacji, co inni adresaci przejść dla pieszych.
- Wciśnięcie przycisku modułu wibrującego powinno powodować wydłużenie świecenia się światła zielonego dla pieszych. Ułatwi to bezpieczne pokonywanie przejścia nie tylko osobom głuchoniewidomym, lecz wszystkim ludziom o obniżonej sprawności.
- Informacja dźwiękowa i wibracyjna powinny działać po obydwu stronach przejścia dla pieszych. Zadaniem sygnalizacji dźwiękowej jest nie tylko informowanie o kolorze światła, lecz również naprowadzanie na drugą stronę przejścia dla pieszych. Gdy działa ona jedynie po jednej stronie, nie spełnia swojego zadania. Powinna więc być także słyszalna na całej szerokości przejścia przez jezdnię. W przypadku sygnalizacji wibracyjnej, nie ma ona roli naprowadzającej, lecz informacyjną. Z racji tego, że ma charakter dotykowy, musi być dostępna w zasięgu ręki i wibrować zawsze, gdy pali się światło zielone dla pieszych.
- Światło czerwone powinno znajdować się nad zielonym. Powinna być wyraźna granica między nimi. Znacznie poprawi to bezpieczeństwo dla osób z zaburzoną percepcją barw, które będą mogły zorientować się, jaki kolor światła jest aktualnie zapalony nie po jego barwie, lecz jego umiejscowieniu.
- Światło powinno palić się jasno i wyraźnie, aby było widoczne w każdych warunkach atmosferycznych oraz o każdej porze.

- Jeśli na przejściu dla pieszych jest wysepka/azyl, powinno móc rozróżnić się dźwięk oznaczający, na której jezdni uruchomione zostało zielone światło. Z racji tego, że wysepki/azyle są nie wielkiej wielkości, czasami wyprowadzane są z nich 3 przejścia, nierzadko trudno określić, na której nitce jezdni zapaliło się światło zielone. Zwłaszcza w sytuacji, gdy sygnały akustyczne działają tylko po jednej stronie jezdni lub z są przyciszone, a w pobliżu znajduje się inne przejście dla pieszych. Ułatwieniem w tym przypadku są także sygnalizatory wibracyjne.
- Przejścia powinny być wyposażone w dźwiękową sygnalizację naprowadzającą – sygnał akustyczny dla światła czerwonego odmienny od tej dla zielonego. Pozwoli to z jednej strony na szybkie odnalezienie przejścia dla pieszych i słupa z sygnalizatorem, a z drugiej strony na rozróżnienie, kiedy pali się światło czerwone a kiedy zielone. Prowadzone w latach 2008-2010 w Instytucie Akustyki Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu badania nad sygnalizacją akustyczną na przejściach dla pieszych wykazały, że najlepiej jest stosować sygnały, które są krótko trwającą (10 ms) falą prostokątną o częstotliwości podstawowej od 780 Hz do 1560 Hz, powtarzającą się z określoną częstotliwością repetycji: na świetle zielonym ciągłym najlepiej zastosować częstotliwość repetycji 5 Hz, na świetle zielonym migającym częstotliwość repetycji 10 Hz, na świetle czerwonym częstotliwość repetycji 1 Hz. Poziom stosowanego sygnału należy dostosować do geometrii przejścia oraz poziomu hałasu ulicznego.
- Informacja dźwiękowa działać musi z nagłośnieniem umożliwiającym bezpieczne przejście na drugą stronę i działać po obydwu stronach przejścia, a także być słyszalna na całej jego długości. W żadnym punkcie przejścia dla pieszych stosunek sygnału dźwiękowego z sygnalizatora nie może być mniejszy niż -20 dB względem poziomu hałasu ulicznego. Spełni wtedy swoją rolę informacyjną i naprowadzającą.
- Sygnały akustyczne emitowane podczas wyświetlania światła zielonego powinny być generowane z sygnalizatorów akustycznych zamontowanych na wysokości co najmniej 2,2 m.
- Wskazane jest zastosowanie adaptacyjnych sygnalizatorów akustycznych, które będą emitowały sygnał zależnie od poziomu hałasu otoczenia. Przyczyni się to do zmniejszenia (naszym zdaniem rzekomej) uciążliwości sygnalizacji akustycznej dla

otoczenia. Adaptacyjne sygnalizatory akustyczne szczególnie są zalecane na przejściach usytuowanych w okolicach budynków mieszkalnych.

- Sygnalizacja akustyczna i wibracyjna powinna działać w taki samych godzinach jak sygnalizacja świetlna. Powinno móc się uruchomić sygnalizację akustyczną w czasie jej wyłączenia na jeden cykl świateł. Będzie to działanie niedyskryminujące i przyczyniające się do podniesienia poziomu bezpieczeństwa użytkowników przejścia.
- Sygnalizacja akustyczna powinna być montowana na wszystkich przejściach przez jezdnię. Badania przeprowadzone przez Instytut Akustyki pokazują, że z sygnalizacji akustycznej korzystają nie tylko osoby z dysfunkcją wzroku, ale także osoby starsze, dla których sygnalizacja akustyczna jest także informacją o momencie wejścia na jezdnię i możliwości przejścia przez nią.
- Przycisk zwalniający zielone światło znajdować się powinien co najmniej po lewej stronie przejścia dla pieszych – patrząc od strony osoby, która chce je pokonać. Takie ustandaryzowanie pozwoli na szybkie i bezpieczne jego odnalezienie ludziom, którzy mają problemy ze wzrokiem.
- Umieszczony po lewej stronie przejścia dla pieszych przycisk zwalniający zielone światło powinien znajdować się przy krawężniku jezdni, na wysokości 90-110 cm od podłoża, co pozwoli na łatwe jego odszukanie, gdyż umiejscowienie będzie ustandaryzowane. Dodatkowo ułatwi to dostęp osobom poruszającym się przy pomocy wózków inwalidzkich.
- Przycisk uruchamiający zielone światło musi znajdować się od strony pieszego stojącego przed krawężnikiem przejścia dla pieszych. Dzięki czemu osoba z dysfunkcją wzroku nie będzie musiała obszukiwać słupów w ich poszukiwaniu.
- Obudowy przycisków lub przyciski wyposażone powinny być w wyczuwalne palcami dłoni mapki informacyjne o przejściu/przejściach dla pieszych. Dzięki temu osoba z dysfunkcją wzroku zawczasu dowie się na jakie ewentualne utrudnienia może napotkać.
- Jeśli na przejściu pieszy sam wywołuje światło zielone poprzez wciśnięcie przycisku, to czynność ta powinna być potwierdzana dwoma krótkimi sygnałami akustycznymi oraz dwoma krótkimi wibracjami. Pozwoli to pieszemu zorientować się, że czynność została wykonana poprawnie.

- Prostopadle do pasów na przejściu dla pieszych o dużym natężeniu ruchu (tzw. zebra), po obydwóch ich stronach powinny znajdować się wyczuwalne linie ograniczające przejście, ciągnące się z jednej na drugą jego stronę, co pozwoli na ograniczenie sytuacji, gdzie przechodzień z dysfunkcją wzroku zejdzie poza wyznaczone przejście.
- Na przejściach dla pieszych należy zastosować rampy krawężnikowe. Udogodnienie to jest szczególnie przydatne osobom poruszającym się przy pomocy wózków inwalidzkich. Jednocześnie pozwoli to korzystającym z białych lasek (dla niewidomych) na orientację względem przejścia.
- Na granicy pomiędzy chodnikiem a jezdnią musi znajdować się zmiana faktury i kolorystyki nawierzchni, co wskaże osobom z dysfunkcją wzroku, w którym miejscu należy oczekiwać na zmianę światła lub wolną przestrzeń do przejścia na drugą stronę jezdni. Ułożone pola uwagi powinny być o szerokości 0,80m, połączone z odpowiednim pasem prowadzącym do przejścia dla pieszych.
- Jeśli w strefie jezdni znajduje się wysepka lub azyl dla pieszych, to na jego krawędziach musi znajdować się zmiana faktury i kolorystyki nawierzchni, a także powinny znajdować się wyczuwalne i widoczne linie prowadzące przez wysepkę. Dzięki czemu użytkownicy z dysfunkcją wzroku zorientują się, gdzie zaczyna i kończy się wysepka/azyl, a jednocześnie pozwoli to na bezpieczne poruszanie się w jej obrębie.
- Na całej szerokości przejścia/przejeźd dla pieszych, przy krawężnikach nie powinno montować się słupków. Ich montaż dezorientuje pieszych z dysfunkcją wzroku, a jednocześnie stanowi zagrożenie przy wkraczaniu z jezdni na chodnik.
- Krawężniki na przeciwległych krańcach przejścia dla pieszych powinny być ułożone w sposób równoległy do siebie. Dzięki temu osoba z dysfunkcją wzroku nie zejdzie z osi przejścia, które nierzadko wyznaczone bywa np. na łuku.
- Przejścia dla pieszych nie powinny być budowane na łuku drogi, gdyż zagraża to korzystającym z niego, bowiem nie są widoczni dla kierowców, co skutkować może potrąceniem, a także może powodować dezorientację dla osób całkowicie niewidomych.

Jakie mogą być koszty finansowe bezpieczeństwa osób z jednoczesną dysfunkcją wzroku i słuchu, korzystających z przejść dla pieszych

Jak można przeczytać między innymi w portalu „InfoKatowice.pl” w artykule z kwietnia 2021r. pod adresem <https://www.infokatowice.pl/2021/04/24/zepsula-sie-samorzadowa-gadzetomania-za-ponad-158-tys-zl/> oraz w artykule z czerwca 2021 w portalu „Kurier Śląski” pod adresem <https://www.kurierslaski.com.pl/sygnalizacja-za-150-tys-zl-psuje-sie-regularnie/> koszt montażu na skrzyżowaniu ulicy Stawowej i Mickiewicza w Katowicach świateł wbudowanych w posadzkę, które zmieniały kolor i pokazywały czy można bezpiecznie pokonać przejście dla pieszych, wyniósł około 158000 zł.

Z naszego rozeznania wynika, że koszt netto zakupu jednego akustyczno-wibrującego sygnalizatora dla przejścia dla pieszych wynosi od 1300 zł wwyż. Natomiast koszt netto zakupu samego modułu wibracyjnego wynosi od 600 zł wwyż. Do kosztów zakupu należy doliczyć koszt instalacji. Przy czym pamiętać należy, że do wielu przejść dla pieszych doprowadzona jest już instalacja elektryczna, a część z nich wyposażona jest już w sygnalizację akustyczną.

Jak wynika z powyższego zestawienia, w koszcie zakupu i montażu systemu, który dedykowany jest głównie ludziom nieostrożnym, zawarłby się zakup wielu urządzeń poprawiających bezpieczeństwo osób z jednoczesną dysfunkcją wzroku i słuchu, a także osób niewidomych, słabowidzących, niedowidzących, słabosłyszących, głuchych, seniorów i innych użytkowników przejść dla pieszych w Katowicach. Jednocześnie dane te pokazują, jaki jest priorytet projektujących rozwiązania na przejściach dla pieszych w mieście. Katowice jednak nie są wyjątkiem. Raczej potwierdza się w tym przypadku reguła, że ważniejsze jest to, co efektywne i dedykowane dla potencjalnie dużej grupy odbiorców, choćby ona sama doprowadzała swoim zachowaniem do niebezpiecznych sytuacji. W przeciwieństwie do osób z niepełnosprawnością, które nie mają udogodnień poprawiających bezpieczeństwo na przejściach dla pieszych. Takie traktowanie jest dyskryminujące w porównaniu do pozostałych użytkowników przejść dla pieszych.

Opinie osób z niepełnosprawnościami sensorycznymi, korzystających z przejść dla pieszych w Katowicach

Anna (osoba niewidoma): "Codziennie staram się przekroczyć przejścia w Katowicach, ale brak wypukłych oznaczeń na przejściach sugerowanych, gdzie zezwala się dodatkowo na niegospodarność w postaci niszczenia samochodami chodników przy tych przejściach powoduje, że jest to trudne i bardzo niebezpieczne. Często muszę polegać na słuchu i moim białym kijem i nadziei, że kierowcy zatrzymają się."

Marek (osoba niewidoma): "Bez odpowiedniej infrastruktury, korzystanie z przejść dla pieszych w Katowicach jest wyjątkowo stresujące. To prawdziwe wyzwanie dla nas. Potrzebujemy bardziej dostępnych przejść, które dadzą nam pewność, że możemy bezpiecznie przekroczyć ulicę. Na przykład trójkąty chodniczków i poruszanie się między nimi na skrzyżowaniu Sokolskiej i Chorzowskiej to nie lada wyzwanie."

Paweł (osoba niedowidząca): "Brak odpowiednich oznaczeń na chodnikach utrudnia mi orientację w przestrzeni miejskiej. To frustrujące. Kontrastowe paski i odpowiednie oznaczenia byłyby dla nas bardzo przydatne."

Artur (osoba głuchoniewidoma): "Dla nas, którzy mamy ograniczenia zarówno w słuchu, jak i wzroku, dostępność przejść w Katowicach jest absolutnie na niskim poziomie. Niestety, jest jeszcze wiele do zrobienia. Potrzebujemy przemyślanej infrastruktury, która uwzględni nasze potrzeby. Jest rozporządzenie o wibracjach i głośności sygnału dźwiękowego, a Zarząd Ulic je kompletnie ignoruje. Może to zrobić, jak ktoś wpadnie pod samochód ze skutkiem śmiertelnym, bo o tym, że ktoś pod samochód wszedł i przeżył, to słyszałem. A wszedł, bo były źle ustawione dźwiękowe sygnały, a wibracji nie było."

Aneta (osoba niewidoma): "Kiedy na przejściu nie ma oznaczeń dotykowych, to muszę polegać na przypadkowych przechodniach, aby dowiedzieć się, kiedy jest bezpiecznie przejść. To naraża mnie na niebezpieczeństwo i uzależnia od innych."

Jan (osoba niedosłysząca): "Mam wrażenie, że wiele światła na przejściach nie jest dostosowanych do naszych potrzeb. Często trzeba polegać na wzroku, co jest ryzykowne. Dźwiękowe wskaźniki zmiany światła byłyby bardzo pomocne."

Monika (osoba niewidoma): "Ostatnio niestety miałam wypadek na przejściu. Brak kontrastowych oznaczeń na chodniku sprawił, że źle oceniłam krawężnik i przewróciłam się. Dostępność to nie tylko komfort, ale także kwestia bezpieczeństwa."

Alicja (osoba z uszkodzonym wzrokiem): "To trudne do zrozumienia, że w dzisiejszych czasach wciąż istnieją miejsca, gdzie nie dba się o dostępność dla osób z niepełnosprawnościami. Wymaga to zmian i większej uwagi. Urzędnicy z Katowic lekceważą nasze potrzeby."

Magda (osoba niewidoma): "Mam wrażenie, że dużo pracy pozostaje do zrobienia, żeby Katowice były naprawdę przyjazne dla osób z niepełnosprawnościami sensorycznymi. Dostępność to nie luksus, to nasze prawo. Jako osoba interesująca się prawem, stwierdzam, że często nie są stosowane odpowiednie przepisy. Nie wspominając już o rozsądku."

Hanna (osoba niewidoma) „Na przejściu dla pieszych przez torowisko tramwajowe, gdy idę z ulicy Stawowej na Plac Szewczyka, to zawsze ze strachem o życie. Tam notorycznie grają jacyś grajkowie, albo są agitacje, a to bardzo rozprasza i zakłóca słyszenie dźwięków. Nie słyszę dobrze nadjeżdżających tramwajów. Chodzę z białą laską, ale kiedyś otarłam się o tramwaj, którego nie usłyszałam. Władze wydają zgody i przez to pozwalają na zakłócanie przestrzeni i na wprowadzanie zagrożenia dla pieszych. Dodatkowo często tam przy samym przejściu przez to torowisko są jakieś stojaki reklamowe, co też stwarza niebezpieczeństwo dla mnie i innych przechodniów.

Rafał (osoba z uszkodzonym wzrokiem i słuchem): "Jestem wdzięczny za te przejścia, które są dostosowane, ale niestety, to wciąż niewystarczająco. Potrzebujemy kompleksowych rozwiązań, które uwzględnią nasze potrzeby."

Grzegorz (osoba głuchoniewidoma): "Odnoszę wrażenie, że wiele osób nie zdaje sobie sprawy, jak trudne może być przekroczenie zwykłego przejścia dla nas. Projektowanie uniwersalne, edukacja i świadomość są kluczowe."

Krzysztof (osoba głuchoniewidoma): "Pokonywanie przejść dla pieszych to dla mnie ogromne wyzwanie. Znalezienie przycisku do sygnalizacji świetlnej na przejściu to często moje pierwsze wyzwanie – na przejściu przez ulice i tory na Korfantego, nieopodal przystanku autobusowego jest zrobione dość bałaganiarsko. Po naciśnięciu przycisku oczekuję odpowiedzi dźwiękowej lub wibracyjnej, która potwierdza, że światło jest dla mnie. Niestety, wiele sygnalizacji w Katowicach nie posiada takich udogodnień, więc jestem zmuszony polegać na towarzyszącej mi osobie lub na moim instynkcie."

Katarzyna (osoba głuchoniewidoma): "Wielokrotnie spotykam się z problemem nieuprzejmych pieszych, którzy nie zauważają, że jestem głuchoniewidoma i próbują mnie omijać lub przekraczać na pasach. Brak odpowiedniej edukacji i świadomości społecznej powoduje, że wielu ludzi nie wie, jak pomóc osobom z moimi potrzebami. Często jestem zdana na ich dobre intencje."

Piotr (osoba niewidoma): "Nawigowanie po chodnikach i przejściach to dla mnie codzienność, ale to, co sprawia mi największą trudność, to nieprzewidywalność ruchu. Porzucane byłe gdzie hulajnogi czy kierowcy, którzy przekraczają limit prędkości czy nie zatrzymują się na przejściach dla pieszych, stanowią ogromne niebezpieczeństwo. Teraz w Katowicach powstają przejścia sugerowane i to też jest kłopotliwe i niebezpieczne. Często muszę polegać na innych osobach, aby bezpiecznie pokonać drogę."

Aleksandra (osoba głuchoniewidoma): "Niektóre przejścia są tak źle oznakowane, że nawet osoba widząca mogłaby się zgubić. Brak kontrastu między chodnikiem a jezdnią, brak odpowiednich oznaczeń dźwiękowych czy taktylnych, to ogromne utrudnienia. Zrozumienie, że nie wszyscy ludzie widzą lub słyszą, powinno być priorytetem w projektowaniu infrastruktury miejskiej."

Te wypowiedzi podkreślają konkretne wyzwania, z jakimi spotykają się osoby z niepełnosprawnościami sensorycznymi w Katowicach i wskazują na potrzebę działań w celu poprawy dostępności przejść dla pieszych.

Zakończenie

Jak pokazały nasze badania, dostępność przejść dla pieszych w Katowicach dla osób głuchoniewidomych jest na dość niskim poziomie, co negatywnie wpływa na ich bezpieczeństwo i komfort życia. Wprowadzenie rozwiązań, o których mowa w niniejszym raporcie, z pewnością przyczyni się do zwiększenia bezpieczeństwa na drogach, a także zwiększy poziom samodzielności i niezależności osób z jednoczesną dysfunkcją wzroku i słuchu. Pozwoli na likwidację barier, które powodują, że ludziom ze szczególnymi potrzebami żyje się trudno. Koszty finansowe tych rozwiązań są niewspółmiernie niskie w stosunku do kosztów montowanych w chodnikach pasów świateł ledowych, których zadaniem jest ostrzeganie przed zbliżaniem się do przejść osób przeglądających ekrany smartfonów. Udogodnienia dla osób głuchoniewidomych posłużą nie tylko tym użytkownikom przejść dla pieszych, lecz znacznie szerszej grupie ludzi. Można je wprowadzać od razu w życie przy budowie nowych przejść dla pieszy oraz sukcesywnie przy okazji remontów istniejących. Dzięki poprawie ich infrastruktury, jakość życia osób ze szczególnymi potrzebami może się znacznie poprawić. Jednocześnie pamiętać należy, że dostępność to proces ciągły, wymagający dbałości o szczegóły oraz uważności na awarie i pojawiające się nowe rozwiązania techniczne, których wdrożenie pozwala na podniesienie jej poziomu i ciągłego rozszerzania grup z niej korzystających.

Podziękowania

Serdecznie dziękujemy osobom, które przyczyniły się do powstania niniejszego raportu, badając, sprawdzając, pisząc, korygując i pracując nad jego dostępnością dla ludzi ze zróżnicowanymi potrzebami. Dziękujemy tym, którzy przeprowadzali wywiady oraz respondentom. Dziękujemy asystentom, towarzyszącym nam w trakcie badań terenowych. Dziękujemy także Fundacji im. Stefana Batorego za akcję Masz Głos oraz Stowarzyszeniu Aktywności Obywatelskiej Bona Fides za wsparcie w trakcie tworzenia niniejszego raportu.